

4. Порушення міжособистісних відносин: Маніпулятивна поведінка може псувати міжособистісні відносини та призводити до зниження рівня довіри та взаєморозуміння між людьми.

5. Негативний вплив на спільноту та суспільство: Маніпулятивна поведінка може призвести до зниження соціальної кооперації та взаємодії у спільноті, що може загрожувати стабільності та розвитку суспільства.

Отже, маніпулятивна поведінка є серйозною проблемою, яка потребує уваги та вивчення з метою її протидії та запобігання негативним наслідкам для індивідумів та суспільства в цілому.

Література:

1. A.J.C. Cuddy, S.T. Fiske. Doddering, but Dear: Process, Content, and Function in Stereotyping of Older Persons. In *Ageism: Stereotyping and Prejudice Against Older Persons* / edited by T. Nelson, p. 3–26. MIT Press, 2002.
2. Цимбалюк І.М. Психологія спілкування: навч. посібник. 2-ге вид., випр. та доп. Київ: ВД «Професіонал», 2007. 464 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-36>

SYSTEMATIC ARRANGEMENT OF NATURAL AND ECONOMIC RELATIONS IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF ENSURING THE QUALITY OF LIFE

СИСТЕМНЕ УПОРЯДКУВАННЯ ПРИРОДНО-ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

Mykytenko V. V.

*Doctor of Economics, Professor,
Chief Researcher
Institute of Demography and Quality
of Life Problems of the National
Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Микитенко В. В.

*доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник
Інститут демографії та проблем
якості життя Національної
академії наук України
м. Київ, Україна*

Об'єктивним є визнати, що в українському суспільстві склалося єдине уявлення про мету реконструктивного розвитку країни –

відбудову економіки після її руйнування під час повномасштабної агресії РФ, однак потреби у фінансуванні значно перевищують спроможності наявних джерел фінансування, а конкретизація цієї мети все ще залишається складним і дискусійним питанням, що обумовлює потребу в об'єктивізації інших шляхів ефективного переформатування ключових підсистем із урахуванням сутнісних змін природно-господарських відносин, що відбуваються в них в умовах гібридної війни. Визначення об'єктів локалізації зусиль у економічних дослідженнях потребують застосування нового методологічного інструментарію, побудованого на ґрунті системного аналізу складних суспільно-політичних, природно-ресурсних, соціальних, інформаційних, технологічних, екологічних та інших процесів. Нехтування принципами системності не дає змоги скласти об'єктивне уявлення про трансформації національної соціально-економічної системи, стратегічний потенціал розвитку якої швидко скорочується внаслідок несприятливого впливу деструктивних чинників внутрішнього і зовнішнього походження. Зазначене зумовлює нагальну необхідність системного упорядкування природно-господарських відносин в Україні у контексті забезпечення якості життя в умовах постійного нарощення суспільно-політичних і військово-економічних загроз і ризиків сталому розвитку держави та її регіонів.

На переконання автора [1, с. 39], для системного переформатування та організації ефективних природно-господарських відносин (ПГВ) у реконструктивному розвитку територіальних утворень (ТУ) визначальним етапом розв'язання пошукових завдань є визначення, обґрунтування і групування принципових підходів [2, с. 23], адекватних реальним процесам, з урахуванням яких можна забезпечити успішність реконструктивного розвитку ТУ, формалізованих як багатовимірні системи, що сприятиме стійкому та гармонійному розвитку регіонів і країни, загалом. Значимість виконання процедур вибору, формулювання та поетапного розмежування коадаптивних підходів об'єктивно забезпечує формування генеруючого та пануючого принципу реорганізації сучасних ПГВ для забезпечення структурно-інформаційної надійності ТУ за урахування їх екосистемних [3] і природно-ресурсних активів (ПРА) у просторі та часі з урахуванням капітал-орієнтованих положень ідентифікації господарського простору як активу, що створюватиме свою додану вартість. Чіткість визначення коадаптивних підходів має бути досягнута шляхом: 1) формулювання пріоритетного напрямку діяльності; 2) раціонального використання ресурсів; 3) ефективного управління ризиками; 4) забезпечення

стійкості та сталості функціонування територій; 5) прийняття ефективних управлінських, організаційно-економічних і техніко-технологічних рішень; 6) максимізації соціальних та економічних вигід; 7) стимулювання інновацій та креативності; 8) врахування важливих концептуально-ключових факторів. Тому, в процесі організації та реорганізації ПГВ маємо синхронно враховувати принципові підходи за чотирма визначальними функціоналами (в економічній, соціальної, виробничій та екологічній площинах), які матимуть на меті забезпечення гармонійного і стійкого розвитку ТУ, збереження природних ресурсів у контексті забезпечення якості життя населення. Пріоритетність використання принципових підходів до організації та реорганізації і, відповідно, їхній комбінаторний формат мають формуватися залежно від конкретних умов і потреб певного ТУ задля типізації господарської діяльності, що була б адекватною реальним процесам, які відбуваються в країні. Однак для підвищення ефективності ПГВ лише коадаптивних принципів організації ПГВ – замало, слід передбачити реалізацію мети і виконання завдань із раціоналізації та гармонізації ПГВ, оскільки ризики та загрози різної природи трансформуються й постійно зростають, що й визначає комбінаторику вибору найбільш дієвих механізмів і важелів впливу відповідно до правил, заданих для певного ТУ. Тож, типізацію господарської діяльності за напрямками просторового розвитку маємо виконати з метою визначення видів господарської діяльності, виробництв і галузей, що є найбільш перспективними і доцільними для розвитку у просторі та часі у певному ТУ. Якщо на території чи у регіоні з великими природно-ресурсним потенціалом і суттєвими резервами вигідно розвивати видобуток сировини та переробну промисловість, то у регіоні з розвинутою інфраструктурою та туристичним потенціалом – більш ефективним кроком є розбудова та розвиток сфери туризму. Типізація господарської діяльності має сприяти процесам раціоналізації й оптимізації розподілу ресурсів і зусиль задля досягнення стратегічних цілей. Тому її слід обов’язково виконувати з урахуванням екосистемних положень [3], визначення контамінаційних, регенераційних та асиміляційних властивостей простору господарювання, оскільки їх використання уможливило вибір такого комплексу принципів типізації, врахування якого в процесі виконання реконструктивних завдань забезпечить структурно-інформаційну надійність регіону або території [4, с. 240], максимізацію користі від освоєння і використання ПРА, екологічність виробництв, соціальну рівність, а також підвищить ефективність цілеорієнтованого просторового розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

**Типізація господарської діяльності територіальних утворень
за напрямками їх реконструктивного просторового розвитку**

Тип	Тип господарської діяльності	Характеристика й особливості
I	Господарська діяльність на територіях із високою ефективністю системи управління та використання ПРА і з великим потенціалом ПРА	Господарська діяльність характеризується високою організованістю системи управління, де ефективно використовуються природні ресурси, що мають значний потенціал для сталого розвитку і зростання, забезпечення сталого господарювання
II	Господарська діяльність на територіях із середньою ефективністю системи управління та використання ПРА	Господарська діяльність є більш гетерогенною щодо ефективності управління та використання природних ресурсів. Вона має вагомий потенціал для покращення, але це потребує певних зусиль
III	Господарська діяльність на територіях із низькою ефективністю системи управління та використання ПРА, але з великим потенціалом.	Господарська діяльність має великий, але неефективно використовуваний природний потенціал внаслідок низької якості системи управління
IV	Господарська діяльність на територіях із великими масштабами природно-ресурсного потенціалу, але низькою ефективністю системи управління	Господарська діяльність має значний потенціал для просторового розвитку, але через слабкість системи управління, яка не використовується ефективно, скорочуються і масштаби, і особливо кількість напрямів просторового розвитку

Сформований комплекс системних принципів підходів до організації, раціоналізації та гармонізації ПГВ у реконструктивному розвитку ТУ ґрунтується на їх синхронізації задля збільшення масштабів й ефективності реконструкції, що забезпечує їхню структурно-інформаційну надійність. Ці підходи побудовано в якості багатовимірної системи за чотирма функціоналами (в економічній, соціетальній, виробничій та екологічній площинах), що дозволило за урахування [5, с. 33] обґрунтувати конститутивно-ключові принципи типізації господарської діяльності за напрямками просторового розвитку ТУ, дотримання яких ґрунтується на врахуванні економічного паритету використання ПРА як інструменту активізації господарської діяльності, та визначити на цій основі чотири типи господарської діяльності на територіях у контексті забезпечення якості життя населення. А, саме: I) господарська діяльність із високою ефективністю системи управління, використання ПРА, великим потенціалом ПРА; II) господарська діяльність із середньою ефективністю системи

управління та використання ПРА; III) господарська діяльність із низькою ефективністю системи управління та використання ПРА, але з великим потенціалом; IV) господарська діяльність із великими масштабами природно-ресурсного потенціалу, але з низькою ефективністю управління. Наведені напрацювання дають підставу для формування і реалізації дії пріоритетного комплексу просторових механізмів організації природно-господарських відносин у реконструктивному розвитку територій задля забезпечення якості життя населення в ресурсних обмеженнях.

Література:

1. Микитенко В.В. Системно-впорядкована комбінація ціннісно-орієнтованих доміант формування природно-господарського простору. Економіка природокористування і сталий розвиток. 2019. № 6 (25). С. 37–43. [https://doi.org/10.37100/2616-7689/2019/6\(25\)/6](https://doi.org/10.37100/2616-7689/2019/6(25)/6)
2. Микитенко В.В. Організація природно-господарських відносин у реконструктивному розвитку територій. Наука та наукознавство. 2024. № 1 (123). С. 21–42. <https://doi.org/10.15407/sofs2024.01.021>.
3. Веклич О.О. Сутнісна характеристика екосистемних активів територіальних громад. Ефективна економіка. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7888>. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.17>.
4. Mykytenko V.V., Rogov P.D., Khomik M.V., Khoroshilova S.I., Biletskyi O.M. Formalization of the process of sustainable management in a three-dimensional coordinate system: time – money – space coverage. Journal of Scientific Papers “Social Development and Security”. 2021. Vol. 11. No. 6. P. 231–247. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.6.18>
5. Микитенко В.В. Типізація систем сталого господарювання та формалізація їхніх базових моделей. Наука та наукознавство. 2022. № 3 (117). С. 21–35. <https://doi.org/10.15407/sofs2022.03.021>.